

nost na Loko, ki mu je bila več kot rojstni kraj, je na stara leta še narasla. Z občudovanjem in užitkom je obdeloval motive, ki sta jih nudila mesto in okolica. Svojim zadnjim slikam, ki visijo na častnem mestu v njegovi sprejemnici, je napisal naslov »Iz mojih mladostnih let«. Prva predstavlja Loški

društvo bo s ponosom hranilo njegovo ime v svoji kroniki, muzej pa bo njegovo delo častno prikazal v zbirki rojakov kulturnih delavcev.

Slava njegovemu spominu!

France Planina

Gvidon Birolla

grad, kakršen je še bil v njegovi mladosti, druga hiša, kjer je živel, ki pa je danes ni več, ker jo je okupator odstranil, tretja kaže mlin in žago, ki sedaj stojita in molčita. Za svojo 80-letnico je umetnik ustrezljivo pomagal, da je Loški muzej priredil razstavo njegovih del.

Kadarkoli sva se srečala, vselej je napeljal pogovor na ljubljeno Loko in se zanimal za napredek muzeja. Še pred tedni, ko sva zadnjikrat sedela v njegovi sobi, je govoril o svoji želji, da bi šel slikat na Krancelj, od koder se tako lepo vidijo Loški grad, mesto pod njim in Sorško polje ter Kamniške Alpe v ozadju.

Gvidon Birolla je odšel od nas. Nič več ne bo prihajal k bistrim tolmunom Sore, nič več ne bo njegova skicirka sprejemala slikovitih motivov domačega kraja. Živel pa bo lep spomin nanj, na plemenitega rojaka umetnika. Muzejsko

POČASTITEV 60-LETNICE DR. PAVLETA BLAZNIKA, PRESEDNIKA MUZEJSKEGA DRUŠTVA V ŠKOFJI LOKI

Ce mislimo stvarno, 60. rojstni dan ni nič drugačen kot drugi rojstni dnevi, vendar je običaj, da ob številki 60, ki je tako lepo zaokrožena, zaokrožimo tudi del slavljenčevega življenja in ocenimo njegovo delo in zasluge. Tako je tudi odbor našega Muzejskega društva 21. junija t. l. na izredni seji v Škoparjevi hiši proslavil 60-letni jubilej predsednika dr. Pavleta Blaznika s tem, da je v kroniko muzeja vpletel vrsto del, s katerimi je jubilar obogatil slovensko kulturo. Njegova prizadevanja, skrbi in uspehi, na katerih vse od ustanovitve sloni vrednost Muzejskega društva, Loškega muzeja in v marsičem tudi Škofje Loke, so vredna tega zaznamka.

Pavle Blaznik se je rodil 28. junija 1903 v Blaževi ulici hišna št. 4, kjer je imel njegov oče čevljarstvo delavnico. Najbrž ni slučaj, da je v tem značilnem okolju ozke, stare »Nunske gase«, v senci starinskega kloštra in vzvišenega, takrat še nedostopnega in zato tembolj skrivnostnega in zanimivega gradu doraščal bodoči zgodovinar. Kratke hlače je trgal štiri leta v klopih takratne deške ljudske šole v Klobovsovi ulici. Gimnazijska leta je preživel v škofovih zavodih v Šentvidu, kamor je v tistem času večina Ločanov pošiljala sinove, da so bili varno spravljani, ko Loka še ni imela srednje šole. Kranj in Ljubljana pa sta imela še na pol nemške in je bilo treba iskati stanovanja pri bornih dijaških gospodinjah. Počitniški meseci, ki so sledili strogemu življenju pod kontrolo, so prinašali sprostitev. Ob mladostnih domislicah in podvigih se je takrat zbiral dijaški tako imenovani »podnunski cunft«. Pavle, ki ga je že tedaj privlačevalo resno delo, je del slehernega počitniškega dneva načrtno uporabil za svojo izpopolnitev. Vsak dan so več ur donele iz njegove sobe vsakovrstne vaje na klavirju. V kratkih dveh letih je postal kar pravi pianist in glasbenik. Nato se je posvetil še igranju na

čelo. Ko se je vpisal na ljubljansko univerzo, si je z glasbo toliko pomagal, da se je samostojno preživiljal. Vsa štiri študijska leta in še zadnji večer pred rigorozom je igral v orkestru ljubljanske kavarne Emone. V Loki pa je ustanovil, vodil in vadil amaterski orkester. Pri vsem tem je redno in vestno študiral, našel pa je dovolj časa tudi za družbo, zabavo, ples in turistiko. Kakor pri glasbeni vzgoji, je bil tudi v vseh drugih stvareh pravecni rekorder. Na Lubnik se je povzpел v 56 minutah, na Ratitovec je iz Loke pešalil in je do vrha potreboval toliko, kot običajni planinci do Češnjice. V družbi z Jožo Copom, Mihom Potočnikom in Jožetom Hafnerjem je večkrat preplezal severno steno Triglava, ki je bila takrat še neprimerno bolj deviška, kakor je sedaj.

Prav rekordersko je Pavle Blaznik zastavil tudi svoje znanstveno delo. Na zgodovinskem oddelku novo ustanovljene ljubljanske univerze je pod vplivom profesorja Milka Kosa pričel proučevati naselitveno in socialno zgodovino loškega ozemlja. Z izredno temeljitostjo je vztrajno in načrtno odgrinjal kopreno z večstoletne preteklosti naših krajev in našega preprostega človeka. Obhodil je vse hribe in grape na Selškem, obiskal sleherno kmetijo in zadnjo hribovsko bajto, pregledal katastrske mape, proučil fascikle arhivskega gradiva in vso dostopno literaturo o tem ozemlju. Pred njim je na podoben način dr. Vatovec obdelal Laško, dr. Melik pa Ljubljansko barje, a Blaznikova disertacija »Kolonizacija Selške doline«, ki je bila natisnjena leta 1928, utira v marsikaterem pogledu novo smer slovenskemu zgodovinskemu proučevanju. Še istega leta je v Geografskem vestniku priobčil študijo o Bitnju in nazorno prikazal, kako sta oblika naselja in poljske razdelitve odvisni od načina naselitve.

Po diplomskem izpitu se ni oziral na dohodke. Resigniral je na donosnejšo zaposlitev glasbenika in sprejel službo kot profesor zgodovine, ki je bila njegov ideal, čeprav je bila plača skoraj za polovico manjša, kot bi jo lahko dobil za muziciranje v ljubljanski kavarini Emoni. Nekaj tednov je poučeval na ljubljanskem učiteljskem, potem pa je dobil službo na gimnaziji v Celju. Kmalu zatem si je ustanovil družino in postal poleg Ločana še Celjan. Številna generacija celjskih dijakov se spominja Blaznika s spoštovanjem, ker jim je dajal in tudi zahteval mnogo znanja, pri tem pa bil očetovsko pravičen. Ob vestnem šolskem delu se je vselej zavedal

dolžnosti, ki jih ima kot znanstvenik. Neumorno je nadaljeval delo, ki ga je pričel s Selško dolino, in je do vojne napisal še razprave »Posestne razmere v Selški dolini« (1934), »Kolonizacija Poljsanske doline« (1938) in »O metodah proučevanja kolonizacijske zgodovine« (1940). Pred vojno je tudi mlademu Muzejskemu društvu v Škofji Loki dovolil, da je izdalo njegovi razpravi »Naselitev Slovencev« (1939) in »O cehih na Slovenskem« (1940).

Okupacija, ki je v Celju že spóčetka uvedla petokolonaški režim in postavila ves družbeni red na glavo ter nastopila predvsem proti zavednim kulturnim delavcem, je močno prizadela tudi Pavleta Blaznika in njegovo družino. Iz nemške okupacijske cone se je umaknil v Ljubljano in pustil v Celju vse imetje z bogato knjižnico in vsem znanstvenim gradivom vred, ki ga je več let zbiral o zgodovini Loke. Nekaj časa je živel v Ljubljani, ki je tedaj sprejemala več beguncev, kot jih je mogla zaposliti, nato se je brez vseh sredstev preselil v Dalmacijo, od koder izvira rodbina njegove žene. Na Kornatih je opravljal posle prosvetnega referenta za občino Tiješno, potem pa v gimnaziji osvobojenega Šibenika poučeval zgodovino. Ob osvoboditvi je z ZAVNOH potoval v Zagreb in se v partizanski uniformi vrnil v Ljubljano. Že prvi dan mu je Komisija za ugotavljanje vojne škode na kulturnozgodovinskih spomenikih poverila delo na Gorenjskem. V nekaj tednih je skupaj z gospodarjem našega Muzejskega društva prevozil na kolesu vse pomembnejše kraje, pregledal gradove, knjižnice, cerkve in društvene domove ter sestavljal sezname in poročila, dokler ga ni tedanje ministrstvo prosvete namestilo za gimnazijskega ravnatelja v Celju, da je tam začel obnavljati šolo. Z vso vnemo se je zagrizel v težko delo in spravil srednje šolstvo ponovno na pravi tir. Ko je to opravil, mu je ljudska oblast poverila še druge naloge. Leta 1949 ga je zvezna vlada imenovala za člana restitucijske komisije in ga poslala v Avstrijo, da je kot član jugoslovanske delegacije pregledoval arhive in iskal arhivsko gradivo, ki se nanaša na kraje v Jugoslaviji. Pri tem je moral premagovati šovinistično nastrojenje prenekaterega avstrijskega funkcionarja in arhivarja. Ko se je po več mesecih vrnil v Celje, je bil postavljen za znanstvenega sodelavca v Inštitutu za politično ekonomijo na ekonomski fakulteti, pozneje pa v Državnem arhivu Slovenije v Ljubljani. Ta služba

mu je omogočila, da se je spet posvetil znanstvenemu delu, predvsem proučevanju agrarnoposestne zgodovine. Po strokovnih časopisih, zbornikih in revijah se odtelej vrstijo njegove temeljite razprave, članki in ocene. V Zgodovinskem časopisu je priobčil razpravi »Doneski k historični topografiji ljubljanske okolice« (1952/53) in »Freisinška župa-

ozemlju«, ki je poleg njegove Selške in Poljanske doline tretji prispevek k zgodovini loškega ozemlja. Za zbornik »900 let Kranja« je prispeval razpravo »Obveznosti podložnikov do zemljiških gospodstev v območju Kranja« (1960). Na zborovanjih in kongresih zgodovinarjev in arhivarjev pa že dolga leta sodeluje s predavanji in razpravami.

Škofjeloški muzejski delavci, zbrani ob jubileju svojega predsednika. Od leve proti desni sedijo Svetko Kobal, jubilar dr. Pavle Blaznik in Stevo Sink, stojijo Tone Mlakar, France Planina, Branko Berič, Jože Nastran, Andrej Pavlovec, Ivo Plestenjak, Lovro Planina, Jože Krašovec in Slavko Fojkar. Nekateri sodelavci so bili odsotni. (Fototeka Loškega muzeja, foto Tone Mlakar.)

nija Dovje« (1955) ter več ocen zgodovinskih del, v Kroniki pa »Gradovi na loškem ozemlju« (1953), »Pota in vidiki slovenske krajevnne zgodovine« (1955), »In memoriam dr. Janko Polec« (1956) ter »Enote kmetskih gospodarstev na Slovenskem« (1961), a v Naših razgledih »Leksikon gospodarske in socialne zgodovine Slovenije« (1958), »Splošni pregled fondov Državnega arhiva LRS« (1960) ter nekaj člankov ob jubilejih. V Slavistični reviji zasledimo »Prispevek k življenjepisju Primoža Trubarja« (1955), v Geografskem vestniku pa »Odkod priimek Tavčar« (1960). V Razpravah SAZU je bilo leta 1953 natisnjeno njegovo veliko delo »Kolonizacija in kmetsko podložništvo na Sorškem polju« ter »Zemljiška posestva na besniškem

Sedaj je dr. Blaznik znanstveni svetnik pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, kjer deluje od leta 1957. Svoje delo nadaljuje poglobljeno in neumorno v začrtani smeri. V zgodovinskem inštitutu akademije vodi odsek za agrarno zgodovino. Pravkar je izšlo njegovo obsežno delo »Srednjeveški urbarji freisinške škofije«.

V ta delovni okvir se lepo prilaga zavzetost Blaznikovega požrtvovalnega dela za naše društvo, za muzej in za Loko. Čeprav že od začetka gimnazijske službe živi v Celju, ga delo vendar tesno povezuje z očetno Škofjo Loko, kjer niti nima več ne doma, ne sorodnikov. Po obrtno-industrijski razstavi leta 1936 je z vsa vnemo sprejel idejo o ustanovitvi lokalnega muzeja in pre-

vzel vodstvo pripravljalnega odbora, naslednje leto pa predsedstvo novo ustanovljenega Muzejskega društva. Od tedaj že ves čas — razen v vojnih letih — predseduje društvu, ki je v začetnih, najtežavnejših letih samo upravljalo muzej, od nastavitve upravnika leta 1948 pa delovalo kot neuradni družbeno-upravni organ. Iz meseca v mesec vodi seje, ki jih je bilo doslej že blizu 200, občne zборе in strokovne sestanke. Od leta 1956 predseduje tudi muzejskemu svetu oziroma svetu zavoda za spomeniško varstvo, hkrati pa kot član občinske urbanistične komisije in sveta za urbanizem sodeluje tudi pri urbanističnem razvoju Loke. Na pobudo in s pomočjo loških političnih faktorjev je več mesecev proučeval arhive v Münchnu in obogatil naš muzejski arhiv s pomembnim, izbranim in dragocenim gradivom, kakršnega nima noben drug kraj na Slovenskem. Strokovno pomaga pri urejanju Loških razgledov in zvesto sodeluje s svojimi prispevki. V vsakem letniku je vsaj en njegov članek. Z njimi odkriva pomembne momente iz preteklosti. Loke.

Kakor ima muzej namen, da iz preteklosti uči za prihodnost, tako ima počastitev življenjskega jubileja namen, da se ne le ozremo nazaj na jubilantovo delo in se mu zanj zahvalimo, temveč mu hočemo izraziti želje in priporočila tudi za bodoče. Pravila društva sicer ne navajajo funkcije »stalni predsednik«, vendar upamo, da bo naš ugledni dr. Pavle Blaznik ostal predsednik društva in na tem mestu storil vse, kar je s tem položajem povezano, dokler bo zmožek. To naj bo še dolgo, časa. Pričakujemo, da bo svojim temeljnim delom iz zgodovine loškega ozemlja dodal še krono: zgodovino Loke same. Želimo, da bi spet postal samo Ločan, da bi se preselil v Loko in vodil proslave ob tisočletnici Loke ter tod preživel še dolgo vrsto let ob dobrem zdravju in v zadovoljstvu, krepak, odločen in delaven, kakršnega pozna in ceni naša kulturna javnost.

Francè Planina

K PROBLEMU NASTANKA BITNJA NA SORŠKEM POLJU

V maju 1962 so delavci odkrili in delno uničili tri staroslovanske grobove v Srednjem Bitnju. En grob je bil pa povsem uničen že prejšnje leto.¹ Najdba je navzlic skromno ohranjenim predmetom dragocena; saj predstavlja važno

dopolnilo k ustanovni listini loškega gospodstva iz leta 973, ki omenja na loškem ozemlju neposredno štiri naselja: Staro Loko, Suho, Žabnico in Selca. Da je bilo loško ozemlje že pred 973 rahlo naseljeno tudi izven teh naselbin, je bilo že doslej možno sklepati iz ostalih slovenskih imen, ki jih srečamo tudi v darilnih listinah tistega časa (n.pr. Sorška Dobrava, Stresov brod, Pečana). Z najdbo staroslovanskih grobov v Srednjem Bitnju, ki se jim bodo ob sistematični preiskavi nedvomno pridružili še številni primeri, smo dobili nov, konkreten dokaz o poselitvi Sorškega polja v predfreisinski dobi.

Ob najdbi staroslovanskih grobov v Srednjem Bitnju meni Valič, da je s tem ovržena moja trditev, češ da je vas nastala naenkrat in po načrtu.² To mnenje je pa seveda nevzdržno, o čemer sem pisal že na drugem mestu.³ Menda ne bo nihče resno trdil, da je bila npr. stara, v predfreisinski dobi obstoječa Žabnica v osnovi vrstna vas s programi in da je po tem vzorcu zemljiški gospod ob sistematični kolonizaciji Sorškega polja obstoječe naselje samo dopolnil in razširil. Povsem jasno je, da je zemljiški gospod pri načrtnem naseljevanju napravil križ čez ondodna stara naselja in hkrati pregazil tamkajšnje poljsko razdelitev. Zemljo je načrtno razdelil med koloniste, ki jih je v razmeroma precejšnjem številu presadil z Bavarske, verjetno pa pritegnil k njim tudi staro, tamkaj naseljeno slovensko prebivalstvo. Tako je nastalo povsem novo, načrtno zgrajeno vrstno naselje Žabnica, enako tudi Bitnje kot nadaljevanje Žabnice. Istočasno je bila seveda med koloniste po hubnem sistemu razdeljena tudi zemlja, brez ozira na staro ureditev, ki ji na žabniško-bitenjskem hubnem polju nikjer ni najti sledu. Vrstni naselji Žabnica in Bitnje s progasto poljsko razdelitvijo sta mogli torej nastati le po načrtu ob sistematični kolonizaciji.

Opombe: 1. A. Valič, Staroslovansko grobišče v Smokuču pri Zirovnici in Srednjem Bitnju pri Kranju, Arheološki vestnik XIII—XIV, 1962-63, str. 570. — 2. A. Valič, o. d., str. 573. — 3. Zgodovinski časopis XIV, 1960, str. 265.

Dr. Pavle Blaznik

NOVOSTI V LOŠKEM MUZEJU NA PROSTEM

Loški skansen na grajskem vrtu je v letošnji sezoni doživel bogato razširitev, ki je plod truda vsega muzejskega kolektiva. Postavitev novih objektov in